

ÁTLÓK (2.)

JUHÁSZ ERZSÉBET

Mint hosszú visszafogottság után a szívzaggató, elapadhatatlan sírás, úgy zúdult vidékünkre az eső egy fullasztó, nyári délutánon, amikor a ruha is már hetek óta úgy tapadt a testünkre, mintha maga is fáradt emberi bőrré akart volna átváltozni. Szellő sem rezdült. Csak az ég ereszkedett egyre alább és alább, mindinkább elveszítve kékségét. Még végül ráborul a földre, s aztán vége a világnak — mondogatták a sokat tapasztalt öregek, olyan egykedvűséggel, mint akik biztosan tudják, hogy mint minden ebben az életben, hát a világ is, egy szép napon véget kell hogy szakadjon. Az a néhány gyerek, aki még létezett ezen a vidéken, már kora reggel, ahogy kinyitotta a szemét, máris usgyi, ki a folyóra. Nagy nekifutásból ugráltak a folyóba, versenyre kelve az elmocsarasodott folyópartot ellepő békahaddal. Estefelé még mindig a vízben voltak, de ekkor már csak álldogáltak csendesen, öreges béketűrőssel, várva, hogy beesteledjen végre, s hazamehessenek nyugovóra térti izzadságtól, kipárolgásoktól örökké nyirkos ágyaikba.

Ezen a nyáron mindenki súlyos étvágytalanságban szenvedett. Kötetelenségből bekaptak ugyan néhány falatot olykor-olykor, de semminek sem érezték többé az ízét. S ez kezdetben nem is szűrt senkinek szemet, csak amikor egy napon megpillantották Veisz urat, aki fergeteges kövérségéről volt nevezetes, olyannyira, hogy messzi vidékekről jártak csudájára azok, akik viszont épp ellenkezőleg, krónikus étvágytalanságból eredő soványságban szenvedtek. Veisz úr ezen az aszályos nyáron a szó szoros értelmében szemlátomást soványodott. Ezt mindenkinek óhatatlanul észre kellett vennie, minthogy Veisz úr, egy ócskásbolt tulajdonosa lévén, úgy döntött, hogy beül saját boltjának kirakatába. Ablaka nem volt a szűkös kis helyiségnek, s Veisz úr, hogy hosszú és unalmas életét némileg kitöltse, azt vélte a legcélszerűbb megoldásnak, hogy mutogatásra igen csekély mérték-

ben alkalmas árukészlete helyett, ő maga ül be a kicakatba, így aztán egy csapásra két legyet üthet agyon: egyfelől az ócskaságokat nem kell már eleve (az esetleges) jámbor vevő szeme elé tárnia, ő maga viszont figyelemmel kísérheti a nap minden szakában azokat, akik főutcai boltja előtt elhaladnak. Mindezek alapján mindenkinek szent meggyőződése volt, hogy Veisz úrnak pontos áttekintése van a helybeliek magánéletéről. Ugyanis mindenki szentül hitte, hogy Veisz úr belelát az emberek veséjébe —, ahogy mondani szokás —, ebből következően pontosan tudja, hogy ki milyen ügyet elintézendő vonul el ócskásboltja előtt, sőt még legrejtettebb gondolataikról, óhajaikról, jó és rossz kívánságaikról is pontos tudomása van. Nos hát, Veisz úr ezen a tikkadt, forró nyáron szemlátomást soványodott, s az addig egész testével kitöltött kirakat egyre üresebben tátongott.

Az emberi természet szerves tartozéka, hogy valamiféle bosszúra vágyik, kárpótlásul az őt ért vélt vagy valóságos sérelmekért. Ebből következő mindenki közös, kaján öröme az volt, hogy tudni vélte, Veisz urat titkos szerelem fűzi Pőcz Katicához, a helység egyetlen trafikoszónijéhez. Ennek a hiedelemnek az volt a legmeggyőzőbbnek vélt alapja, hogy Katica közelítette meg nőnemű változatban Veisz úr terebélyességét a leginkább. Kajánságok, sőt ocsmányságokig menő tréfák és mendemondák egész sorozata kelt szájról szájra kettőjük szerelmi együttléteinek részletes eceteléséből. Így aztán nekünk megadatott az a lehetőség, hogy a pajzán népmesék keletkezésének élő tanúi lehessünk. De Katicát sem kímélte meg ennek az aszályos nyárnak a végzete. Úgy elfogyott szegény, mint a csonkig égett mécsbél. Az addig egész testét kitöltő trafikjában oly apróra zsugorodott, hogy a vásárlóknak csak hosszas ágaskodás után sikerült felfedezniük, vajon Katica benn tartózkodik-e, vagy éppen eltávozott. Egyszóval: nem látszott ki a tolóablakon. Mi azonban mindketten már apró gyerekkorunk óta a gyógyíthatatlan emberi együttérzés betegségében szenvedtünk, s így éppoly súlyos levertséggel éltük át Veisz Béla (úr) és Pőcz Katica kövérségét, mint ahogy lárvára emlékeztető lesoványodottságukat is. Minden nehezen megszerzett garasunkat arra gyűjtögettük, hogy hetente legalább egyszer vásárolhassunk valamit Veisz úr ócskásboltjában vagy Pőcz Katica trafikjában. Számunkra — ha jobban megforgatjuk —, csodálatos volt ez az aszályos nyár. Amíg a többiek mind a folyón, mi ketten, felhasználva a tájék általános kihaltságát, hosszú hetekre valóságos bennlakókká alakultunk át az említett emlékeztetes helyiségekben. Mi tagadás, kezdetben csak a régiségek, vagy ahogyan a köz elnevezte: ócskaságok mennyisége ragadtatott el bennünket Veisz úr

boltjában a fölösleges és elévült tárgyak olyan tárházára bukkanunk, hogy még a lélegzetünk is elállt, amikor először megpillantottuk. Volt ott minden el sem képzelhető holmi, s olv zürzavaros egyveleget képezett az egész, hogy még legmegveszekedettebb álmainkban sem lettünk volna képesek hozzá foghatót produkálni. Voltak ott olyan szerszámok, amelyek rendeltetését egyetlen eleven ember ezen a világon el nem magyarázhatta volna. Felismerni véltünk például egy hatalmas franciakulcsot, amelyről szentül hittük — a belénk rögződött, gyerekes tévhit alapján, hogy a szavak azt jelentik, ami bennük foglaltatik —, hogy ez a *kulcs*, különösképp, mivel *francia*, valamely titkos zár nyitására szolgál. Csak épp a titok nyitjának ismerője távozott el egy ismeretlen, másik világba. Sőt egyre mélyebb meggyőződésünkkel vált, hogy e franciakulcs eredeti tulajdonosa nekünk kettőnknek hagyta hátra — irgalmatlan kajánsággal, a galádja! —, hogy meglássa, vajon kiálljuk-e a próbát, rátalálunk-e arra az ajtóra, amelynek kizárása majd egy egész más világra nyit számunkra bejárat.

Különböző elképesztő csavarok, szögek, kalapacsok, bakancsok, lakkcipők, cilinderek, vihar- és petróleumlámpák, dóznik, festőfák, feszítóvasak, mák- és kávédarálók társaságában volt ez a franciakulcs. De mindezen holmik tőszomszédságában ott sorakoztak különböző réges-régi női táskák, papirkofferok, egy tűzoltósapka, réztrombita, sőt egy első világháborúból származó tisztí egyenruha rézgombjai is. De ugyanitt felfedezhettünk egy üvegszemet s egy korhadófélben lévő falábat is. Mindezek az elképesztőer felfoghatatlan rendeltetésű holmikon kívül még a réges-régi női és férfikalapok sokasága bővölt el bennünket. Ez az aszályos nyár bennünket úgy érintett, mintha legalább hatvan év hullámhosszán mozognánk, minden pillanatban helyet és időt változtatva, sőt cikáznánk ezen időközön belül szüntelenül ide-oda, ön- és helyzetismeretünk elvesztése révén tulajdonképpen örökösen: összevissza.

Csekély önazonosság-tudatunk utolsó morzsáit is feléltük már. Ez az aszályos nyár nemcsak a vidék népét, de bennünket is kibillentett addigi megszokott látás- és gondolkodásmódunkból. A kisebb-nagyobb kibillenések, önazonosságvesztések a mindennapi élet szerves tartozékai. Mi talán csak abban különböztünk a többiektől, hogy — minden bizonnal életre szólóan — ekkor veszítettük el a kedvünket attól, hogy valaha is vissza akarjunk térni a mindennapok megszokott, szükségszerűen igen szemellenzős, milliőegy formában korlátozott (korlátolt?) látás- és gondolkodásmódjához.

A Veisz úr ócskásboltjában megélt tapasztalataink elválászthatat-

lanok voltak mindattól, amit Pöcz Katica trafikjában felfedeztünk. Az apró trafik mélyén ugyanis olyan újságokra, évkönyvekre, egyéb kiadványokra bukkantunk, amelyek sokkal érdekesebb híreket, riportokat és (sommás) kommentárokat tartalmaztak, mint együttvéve mindazok az újságok és egyéb sajtótermékek, amelyeknek árusítására Pöcz Katica megbízatása szólt. Országgra szóló korrupciók és manipulációk hihetetlen sokaságáról olvashattunk itt, s emellett öngyilkosságok olyan mennyiségéről, hogy hihetetlennek tűnt, hogy valaki is életben maradhatott egyáltalán az elődeink közül. Halálos féltékenység, halálos szerelem, halálos anyagi vagy erkölcsi bukás. Halált választó elviselhetetlenségérzet azért, mert az élet még csak meg sem közelíti azon emberi igényeket és elvárásokat —, hogy az elérhetetlen, eleve megvalósíthatatlan vágyakat ne is említsük itt —, amelyek emberformájúvá tehetnék az emberi életet.

Néhány nappal a vihart megelőzően történt, hogy amint kikanyarodtunk a főutcára, egyszerűen minden délibábosan rebegni kezdett a szemünk előtt. Mintha csak néhány perc, és hirtelen minden láng-ra gyúl. Még a forróságot sem éreztük, csak azt, hogy mi magunk is néhány lépés után vibrálni, majd párologni kezdünk, s mire Veisz úr ócskásboltjához érünk, egyszerűen kipárolgunk ebből a világból. Mindez azonban merő érzékcsalódásnak bizonyult, mert hiszen sikerült elérnünk az ócskásig. Soha eddig nem tapasztalt érzéssel léptük át a küszöböt. Pontosan érzékeltük, hogy jelen vagyunk az ócskaságok e labirintusában, ám mégis, mintha nem mi magunk lennénk mégsem, hanem mintha csak *emlékeznénk* önmagunkra, a bolt furcsaságainak tárházára, s magára Veisz úrra is. Nyilván ennek a megszépítés felé eltolódott emlékezetnek tudható be, hogy Veisz úrról is egyszerűen lepergett a lárvaszerű álarc. Egy sudár férfi állt előttünk, csodálatos szép, mandulavágású szemekkel. Szakasztott olyan, mint Énekes Krisztina imádott Krisztusa. S ami még ennél is különösebb volt, minden megrendültség nélkül egyszerűen ráébredtünk arra, hogy a mi kettőnk összetartozása merő fikció, hisz nem is vagyunk ketten, *csupán egyvalaki van, aki végtelen magányosságát többes számmal nevezi néven.*

Ettől a naptól kezdve Katica nem jelent meg többé a trafikban. Tárva-nyitva állt az ajtó, s az üvegen olykor püspöklila fény csillant, és Katica sehol már többé. Nem csoda, hogy mindkettőnkben az a gyanú kezdett mindinkább gyökeret verni, hogy helyettünk ő párolgott el végül is, s hogy talán épp neki adatott meg a „franciakulcs” titkának nyitját kibogozni, s most már ott lubickol egy másik, ész-

szel fel nem fogható, s a mi képzeletünkben meg nem idézhető világ végtelen vizeiben.

Az óvatosság sohasem volt erős oldalunk, a félelem és szorongás viszont alkati adottságainkhoz tartozott mindig is, afféle évszázados örökségként, most azonban nem így s nem ezért kezdtünk félni, hanem magáért a félelemélményért, *reményteljesen* féltünk. Az is lehet, hogy öntudatlanul is csak átkereszteltük ezt az érzést, holott lényegében légszomjból eredő kalandvágy volt, súlyos élményínség. Tény azonban, hogy ettől a naptól kezdve soha többet nem merésztük betenni lábunkat Veisz úr ócskásboltjába és Pöcz Katica trafikjába. Mi is, mint a többiek, mindjárt ébredés után a folyó felé vettük az irányt. A különbség csak annyi volt, hogy mi ketten sohasem fürödtünk. Naphosszat ültünk a parton, nekítámasztva hátunkat egy terebélyes tölgyfának. Bizonyosan mindketten arra vártunk, hogy most majd végre valóban elpárolgunk, éreztük, hogy most már nincs többé se csillapulás, se elodázás, számunkra végérvényesen megért az idő, hogy eltávozzunk innen, átlépve egy másik világba.

A túl hosszúra nyúló várakozás általában átcsap saját ellentétébe, közönnyé lesz, egyetemes, mindent átható egykedvűséggé. Teljes külső és belső tespedtség lett végül is úrrá az egész vidéken ezen az aszályos nyáron. Az esőzés kezdetére föl sem neszelt már senki. Minden mindegy volt már. Sőt amikor már zuhatagként omlott órákon át, az sem tudott érzéketlenségünkből kibillenteni bennünket. Zuhogott megállás nélkül még másnap reggel is, amikor felébredtünk. Itt minden kert domboldalba nyúlik, már térdig ért a sár az udvarokon, amikor szétnéztünk odakint. Még ekkor is érzéksalódásnak hitük, hogy az eső valóban megeredt. Sőt mintha ekkor kezdtük volna átélni e nyár forró aszályát a maga teljes valóságában. Mintha csak most engedhettük volna meg magunknak, hogy testestül-lelkestül át-érezzük mindazt, amire immár végérvényesen ráérezkedett a múlt idő.

Legalább két hétig ki sem tettük a lábunkat a házból. Ekkor kezdett lassacskán alábbhagyni a mindaddig szakadatlanul zuhogó eső. Még hetek múlva is csak hatalmas gumicsizmákban volt lehetséges a közlekedés. Ősz utóján végre szikkadni kezdett a föld, s a megáradt folyót már félcipőkben is megközelíthettük. A tölgyfák, bokrok, cserjék még ekkor is térdig vízben. Hihetetlennek tűnt, hogy nem is oly rég, még annak az évszázados tölgynek vetettük hátunkat, amelynek öreg gyökerei is kimeredtek a partoldal homokos földjéből. S most mintha csak állnánk, gyökértelenül, a pusza levegőben. Hosszasan elnézegetve a vízbe borult part látványát, egysze-

riben holtbiztossá vált bennünk a csalhatatlan felismerés, hogy a víz alá került fák, bokrok és cserjék közt ott ül Énekes Krisztina, és reménykedőbben, mint valaha is e víz feletti világban várja az ő Krisztusát. És az ő örökös kiszámíthatatlanságra ítélt tudatában, íme, már meg is érkezett az ő Krisztusa. Már indulnak is egymás felé, botladozva, már karjuk, ölük, ágyékuk is tárva egymás számára . . . Nincs ennél hihetőbb semmi, de semmi; csak egy víz alá került világban adatik meg ez a feltétlen, kölcsönös kitárulkozás és odaadás, és az a víz feletti világban soha meg nem érthető teljesség, hogy két lény eggyéolvadjon végre.